

KULTURA I MEDIJI

mr. sc. Ivka Grbešić
 Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
 e-mail: ivka_mo@hotmail.com

UDK 32.019.5(497.6)

JAVNA MNIJENJA U BOSNI I HERCEGOVINI

SAŽETAK

Uvođenjem višestranačkog društvenog sustava i institucije demokratskih izbora, mnijenje javnosti o različitim društvenim pitanjima i događajima postaje i u nas sve aktualnijim predmetom istraživanja. Zanimanje za različite vidove javnih mnijenja u Bosni i Hercegovini datira iz povijesti, sa različitim društvenim i stručnim dometom, a namjera mu je utvrditi političke preferencije temeljene na etničkoj osnovi. Da bismo utvrdili povijesne činjenice nastanka etniciziranih javnih mnijenja u Bosni i Hercegovini, koristit ćemo se usmenim metodama istraživanja kao i pregledom znanstvene literature. Politička i društvena osjetljivost istraživanja javnog mnijenja jedan je od glavnih razloga zbog kojih se pred tu vrstu empirijskih istraživanja postavlja strogi zahtjev u pogledu valjanosti i preciznosti rezultata istraživanja.

U vrijeme globalizacije i moderne komunikacije, interakcija među ljudima izvršila je značajan utjecaj na racionalne interese u poimanju čovjekovih mišljenja, vjerovanja i stavova. Rezultati istraživanja su nam potvrdili činjenicu da u Bosni i Hercegovini postoje tri javna mnijenja temeljena na etničkoj osnovi. Pri tome treba uzeti u obzir i povijesne činjenice koje su uvjetovale nastanak etniciziranih javnih mnijenja, a koje i danas postoje na tlu međunarodno priznate Bosne i Hercegovine. Realnost Bosne i Hercegovine je da postoji više javnih mnijenja čiji su nositelji pojedinci i političke stranke, pri čemu se može teško doći do važnih odluka za korist cjelokupne društvene zajednice.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, javno mnijenje, etnicizam, globalizacija i političke stranke.

UVOD

U modernim demokratskim društvima ispitivanje javnog mnijenja ima vrlo važnu ulogu, iz koje proistječe i velika društvena odgovornost. Posebice se to odnosi na predtranzicijska društva u koja se ubraja i Bosna i Hercegovina, gdje ispitivanje javnog mnijenja nije bilo izraženo u mjeri koja bi omogućila konstituiranje javnosti o bitnim pitanjima društvenih zbivanja. Lista vrijednosti koja odlikuje kulturnu podstrukturu formira se s malim izmjenama mjesta fenomena, kojoj se

u određenom trenutku i na određenom mjestu daje minimalna prednost, dok je s druge strane uočeno nazadovanje, iz razloga njegove trenutne (ne)važnosti. To je pitanje misaono-emocionalne aktivnosti pojedinca i društvenih grupa, koja se može odnositi na cjelokupnu društvenu realnost kao stavovi o bitnim pitanjima društvene egzistencije. Stoga, istraživanje javnog mnijenja nije samo sociološki fenomen, nego i politološki, pravni, ekonomski, psihološki ili neki drugi disciplinirano pojedinačno određeni konkretni odnos ljudi prema određenim tekućim akterima, akcijama i zbivanjima.

Vrlo velika odgovornost ispitivanja javnog mnijenja proizlazi od učinka javnog prezentiranja rezultata istraživanja na oblikovanje stavova i mišljenja ljudi, pa samim time i na različite oblike njihovog političkog i javnog ponašanja. Za teorijsko i empirijsko istraživanje javnog mnijenja najvažniji su stavovi pripadnika društvenih zajednica. Na našim prostorima, unatoč skromnoj tradiciji istraživanja javnog mnijenja, dosada prikupljena iskustva, ipak, omogućavaju da se u našim skromnim uvjetima provede sustavna analiza njihovog realnog, metodološkog i spoznajnog domena. Potaknuti civilizacijskim i kulturološkim vrednotama, kao i registriranjem individualnih i kolektivnih stavova, društvenom fenomenu u prostoru i vremenu u kojem živimo od izuzetnog je interesa, za istraživanje javnog mnijenja, raznolikost kultura i njihovi pogledi na određena društvena pitanja.

POVIJESNE DETERMINANTE JAVNOG MNIJENJA

Činjenica koja je nepobitna u izučavanju i definiranju javnosti i javnog mnijenja je povijesni uzrok nastanka i proučavanja javnosti i javnog mnijenja. Pod javnošću se smatra „sveukupno društveno okruženje, odnosno veće ili manje organizirane ili neorganizirane skupine uglavnom međusobno nepoznatih ljudi koji sudjeluju u procesu ponašanja“ (Habermans, 1969, p. 9). Javno mnijenje dobiva različito značenje prema tome da li se na njega računa kao na kritičku instancu u odnosu na normativno postulirani publicitet vršenja političke i društvene vlasti ili kao na receptivnu instancu u odnosu na demonstrativno i manipulativno postignut publicitet. Stoga se za javno mnijenje kaže da je „formalno, subjektivna sloboda da pojedinci kao takvi imaju i izražavaju svoje vlastite sudove, mnijenja i savjete o općim poslovima javlja se u zajedništvu, koja se zove javno mnijenje“ (Hegel, 1964, p. 263). Stoga je za bolje razumijevanje javnosti neophodno da je svim građanima jedno prirodno pravo zajamčeno, a to je egzistencija, s jasnom distinkcijom od onog što je osobno i onog što je zajedničko u društvu.

Budući da javnost kao i javno mnijenje u Bosni i Hercegovini datira još iz turskih vremena, a svoju potpunu afirmaciju je doživjelo u vrijeme vladavine Austro-Ugarske, ipak se javno mnijenje ne može objasniti samo značenjem javnosti, jer nije riječ o bilo kakvom mišljenju nego se tu radi o jasnom razgraničenju i odvojenoj analizi samog značenja “javnog mnijenja“. Društvena uloga javnog mnijenja je „volja svih“ (Lamza-Posavac, 1995, p. 15). Za potrebu adekvatnog

razumijevanja determinanti javnog mnijenja u Bosni i Hercegovini od velike je važnosti prezentiranje kratke retrospektive kontinuiteta državne, potpune, djelomične i zamrznute suverenosti od prvog poimanja pojma Bosna u državnom smislu ranog srednjeg vijeka, pa sve do restitucije bosanskohercegovačke državnosti disolucijom Socijalističke federativne republike Jugoslavije. Srednjovjekovne države Bosna i Hum bile su afirmirane na političkom, vjerskom i kulturnom polju. Bosna i Hum su sadržavale veći broj pojedinačnih elemenata, kao što su prostor, narod, vlast, običaji, vjerovanja, kulturna baština i drugo. Već je tada uloga vladara uvelike imala utjecaja na cjelokupni gospodarski ali i društveni život. Bosna i Hercegovina je bila podijeljena, bilo službeno „bilo de facto“ (Ibrahimagić, 2003, pp. 169–173).

1878. godina obilježila je slobodu vjeroispovijesti. Stanje pod austrougarskom okupacijom okarakterizirala je opća i politička nestabilnost, koja je uzrokovana prvenstveno neriješenim nacionalnim i agrarnim pitanjima, ali i brojnim vanjskim faktorima. Stoga je Bosna i Hercegovina sama po sebi postala poprište prelamanja političkih interesa zapadnih zemalja. Ovakva situacija vodila je do potpunog izjednačavanja vjerskog s nacionalnim, kao i podvajanja unutar gradskog stanovništva. Moglo bi se reći da je Bosna i Hercegovina „mit o vječnim, iracionalnim i neobuzdanim vjerskim i etničkim sukobima, pravim tribalističkim ratovima koji su od pamtivijeka razdirali i pustošili bosanske i balkanske prostore“ (Kasapović, 2005, p. 10). Politička povijest okarakterizirana je stalnim sukobljavanjima triju glavnih vjerskih i etničkih blokova, i to: muslimansko-bošnjačkog, pravoslavno-srpskog i katoličko-hrvatskog, iako se vjerska podjela formirala mnogo ranije, i to podjelom Istočne i Zapadne crkve, da bi na posljertku uslijedila islamizacija pod vlašću Osmanlija 1463. godine.

Velike promjene dogodile su se u sad već bivšoj Jugoslaviji, i to u pogledu vjerskih i etničkih zajednica, koje su bile uzrokovane promjenama strane državne vlasti. Utjecalo se na stvaranje posebnih državnih rascjepa kao i specifičnih oblika povijesne polarizacije između svih organizacija unutar države. Posebno je bilo teško utvrditi stavove pripadnika pojedinih vjerskih i nacionalnih zajednica u Bosni i Hercegovini prema socijalističkoj republici Jugoslaviji. Jedan od razloga je reguliranje političke i društvene elite. Unutarnji partijski odnos moći prema pripadnicima triju nacionalnih zajednica u velikoj mjeri se preslikava na društvo i državu. U vrijeme već sada bivše Jugoslavije, u Bosni i Hercegovini je postojalo jedno javno mnijenje, te je došlo do „procesa narušavanja religije“ (Čimić, 1971, p. 208). „Bosna i Hercegovina je bila trajna pojava, ne samo za vrijeme Austro-Ugarske već i za vrijeme stare Jugoslavije, postojanje ovakvog trijaliteta koji je proizlazio iz postojećeg narodnog diferenciranja“ (Hadžijahić, 1974, p. 131), a zasebno društveno i političko organiziranje bosanskih društvenih segmenata bilo je obuhvatno i traje još i danas.

Prvi put, u povijesti bosanskohercegovačkog društva, javno mnijenje je imalo presedan 1992. godine kada su na referendumu građani hrvatske i muslimanske

nacionalnosti pristali na odcjepljenje od Jugoslavije, a Srbi su u potpunosti bojkotali izbore. Tijekom rata započet je, a ujedno i dovršen proces teritorijalizacije nacionalnih segmenata u Bosni i Hercegovini. Konstruktivna uloga rata očitovala se u stvaranju modernih nacionalnih zajednica, a Bosna i Hercegovina je tijekom rata bila potpuno teritorijalno i institucionalno dezintegrirana na tri dijela. Takva podjela je utemeljena na „unutarnjoj podjeli utemeljenoj na predratnom demografskom stanju“ (Klemenčić, 1994, p. 53), a Daytonski sporazum je učvrstio takvu etničku podjelu te je postojeća i danas.

Iz navedene konstatacije je vidljiva očita podjela javnog mnijenja prema etničkoj osnovi, ali je i očito da se ne uvažavaju interesi građana, te javnost nema nikakvog utjecaja na vladajuću političku scenu u Bosni i Hercegovini. Danas je upitno koja je funkcija javnog mnijenja u odnosu na društvena zbivanja, te da li političke elite uvažavaju interese građana koji su ih izabrali? Na području Bosne i Hercegovine uočljiv je i religijski konflikt koji je prouzročio i brojne građanske konflikte, te je potrebno raditi na izgradnji koncepta građanskog društva i njegovih sustavnih vrijednosti. Bosna i Hercegovina kao multinacionalna zajednica triju naroda, nacionalnih manjina i građana, može biti uspješna država, „stabilna, samoodrživa i dugoročno perspektivna samo ukoliko građansko i nacionalno stavi u istu ravan po njihovoj važnosti“ (Žepić, 2005, p. 265), a unutarnje uređenje i opstojnost države prepusti javnosti uz uvažavanje volje javnog mnijenja.

POLITIČKI PLURALIZAM

Pluralno društvo podijeljeno je na „osnovi segmenata“ (Eckstein, 1996, p. 34), a rascjepi mogu imati različite osnove; političke stranke, interesne grupe, sredstva komunikacije, škole i udruge obično se organiziraju u skladu s njima. „Ovo se javlja gdje ih u stopu prate političke podjele, a najbolje su vidljive kroz linije objektivnog podvajanja društva, i to posebno značajnim u svakom društvu“ (Schermerhorn, 1970, p. 123). Neki od najizrazitijih rascjepa su religijske, ideologijske, jezične, religijske, kulturne, rasne ili etičke naravi. Sve prethodno navedene segmente političkog pluralizma zadovoljava i Bosna i Hercegovina. Međutim, konsocijaciju treba razlikovati od segmentiranog pluralizma kao i demokracije kroz pristanak, te ovakvo stanje pitanja reakcije elite kao i pitanja posljedica dubokih rascjepa ostavlja otvorenim. Demokracija kroz pristanak smatra se strategijom upravljanja konfliktima uz pomoć suradnje i dogovora među raznim elitama, a ne većinom odlučivanja.

Politički razvoj uz demokraciju uključuje i nacionalnu integraciju ili izgradnju nacije, te razvoj podijeljenih funkcija i specijaliziranih i efikasnih struktura. Značajan aspekt političkog razvoja je slijedeći: politički razvoj jest izgradnja nacije; slijedi da izgradnja nacije mora imati prioritet; misli se da će izgradnja iskorijeniti primarnu privrženost i zamijeniti je nacionalnom, premda je zabluda zanemarivanje uspjeha konsocijacije u stvaranju stabilnih demokracija u Europi te shvaćanje

da zamjena privrženosti rješava probleme pluralnog društva, jer takvi pokušaji često imaju suprotne posljedice, kao što je to trenutno na bosanskohercegovačkom podneblju. Sam tip homogene političke kulture, interesnih grupa i komunikacijskih medija, podrazumijeva nestabilnost zbog razlomljene kulture i međusobne ovisnosti političkih stranaka i grupa u funkcionalnom smislu i pristupu poredbenoj politici. Za političku stabilnost bitna je umjerenost pri donošenju odluka važnih za širu društvenu zajednicu. Šanse za otvaranje stabilne demokracije moguće su u političkim sustavima u kojima vlada suradnja, za koju možemo reći da ne postoji na bosanskohercegovačkoj političkoj sceni te se kompromis smatra jednim od najvažnijih procesa djelovanja grupa koje se križaju, a to bi bile političke stranke i javnost. Političku stabilnost konsocijacijske demokracije valja pojasniti dodatnim faktorom, a to je suradnja vođa različitih grupa koja nadrađa masovne supkulturne rascjepne ili one koji nastaju iz prethodno navedenih segmenata. Prednost jasnih granica među segmentima (odvojenosti) leži u ograničavanju kontakata, što ograničava mogućnost da postojeći antagonizmi prerastu u otvoreno neprijateljstvo. Upravo je takvo stanje na teritoriju BiH, gdje su se stvorila neprijateljstva među etničkim skupinama, a političke elite iskorištavaju takvu situaciju. Prijeko potrebna komunikacijsko-integrativna ravnoteža opsega i intenziteta kontakata ne smije prelaziti odgovarajući stupanj homogenosti.

KONSTRUKCIJA JAVNIH MNIJENJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Bosanskohercegovačko javno mnijenje po našem uvjerenju nema diferentnu, a niti posebnu formulu izražavanja, osim ako je riječ isključivo o političkoj javnosti. Naime, javno mnijenje u BiH, od „novog svjetskog poretka“, po svemu sudeći predstavlja ideološki fenomen javnog mnijenja, iako „ono (...) ne treba da bude pomiješano sa drugim funkcijama društvenog duha, koje ga istovremeno i hrane i ograničavaju, koje su sa njim trajno na granici međusobnog trvenja i ograničavanja, koje su s njim trajno na granici međusobnog trvenja, a jedna od tih 'frakcija duha' je moral, pa time i sistem vrijednosti sudova“ (Tarde, 1901, p. 64). Očigledno je da su javna mnijenja kao takva nametnuta građanima Bosne i Hercegovine ovisno o njihovoj nacionalnoj pripadnosti. Iako se bosanskohercegovačko društvo može okarakterizirati brojnim društvenim problemima iniciranim od strane političkih elita, složili bismo se s tvrdnjom da se „javno mnijenje tiče samo onih tema koje su kontroverzne i diskutabilne u okvirima odgovarajuće javnosti, a ne odnose se na aspekte umnog života, koji su komparativi i fiksirani“ (Albig, 1956, p. 92).

Važno je naglasiti kako je nacionalno iz religijske osnove odigralo veliku ulogu u formiranju triju javnih mnijenja u Bosni i Hercegovini, iako je religija sfera ljudskog duha i vjerovanja, a javno mnijenje jedan oblik ljudske prakse koja proizlazi iz političke prakse. To se posebice očituje u uspostavi komunikacije između populacije koja čini javnost, odnosno mase i njihovih vođa u formiranju kolektivnih stavova i opredjeljenja, te imaju istu funkciju, a to je oblikovanje javnog

mnijenja. Glavni cilj je ovladavanje čovjekom, njegovim osjećajima, mišljenjima i moralnim shvaćanjima. Koliko god da se trudili objasniti pojave u svijetu i koliko je vjerovanje pretpostavka njegove opstojnosti, isto tako njegova komunikacija nužna je radi formiranja čovjekove pretpostavke o realnom svijetu, o svakodnevnim potrebama i životnim pitanjima, a to je jedna od formi stvaranja javnog mnijenja.

GRAĐANI O JAVNIM MNIJENJIMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Pretpostavlja se da su tri javna mnijenja uzrokovana političkim pluralizmom, slobodnom mogućnošću političkog izbora u Bosni i Hercegovini, a uvjetovana su od strane pripadnika određene nacije. Političke stranke su glavno institucionalno sredstvo prenošenja segmentiranih rascjepa na području politike. Odnos između rascjepa u političkom sustavu i ostali rascjepi u društvu su vrlo značajni za izučavanje i definiranje javnog mnijenja. Homogenost društvenog i političkog konsenzusa je uvjet za stabilnu demokraciju, kao i niz čimbenika koji do nje vode uz uvažavanje svih postojećih društvenih i inih razlika u bosanskohercegovačkom društvu. Uz postojeću podjelu na tlu Bosne i Hercegovine teško će biti održati stabilnu demokraciju, jer postoji niz društvenih segmenata koji se u političkom sustavu bitno razlikuju i s dubokom namjerom produbljuje se njihov konflikt. Takvi rascjepi su ponajprije religijski, ideološki, jezični, kulturni i etički, koji svakodnevno postaju sve složeniji i uočljiviji na društvenom području.

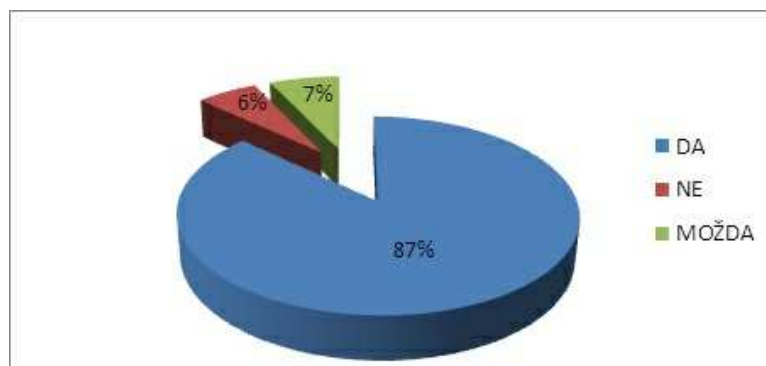
Istraživanje javnog mnijenja u Bosni i Hercegovini, kao hipoteza koja je postavljena, a govori o postojanju tri javna mnijenja bazirana na etničkoj razini, nakon analize prikupljenih podataka trebala bi biti potvrđena. Očekuje se da će postavljena hipoteza potvrditi postojanje niz razlika na vjerskom, jezičnom, religijskom i političkom području, a slijedom toga bi se trebao utvrditi niz drugih društvenih razlika koje su dio političkog pluralizma i konsocijacijske demokracije. Uz uvažavanje svih razlika koje postoje, poštivanjem ljudskih prava i sloboda, kao i cjelokupnog sustava vrijednosti, te društvenom ulogom građana, Bosna i Hercegovina se može izgraditi kao etnički pluralna zajednica triju naroda, nacionalnih manjina i građana.

Istraživanje smo proveli u Federaciji BiH i Republici Srpskoj, a jedno od pitanja je:

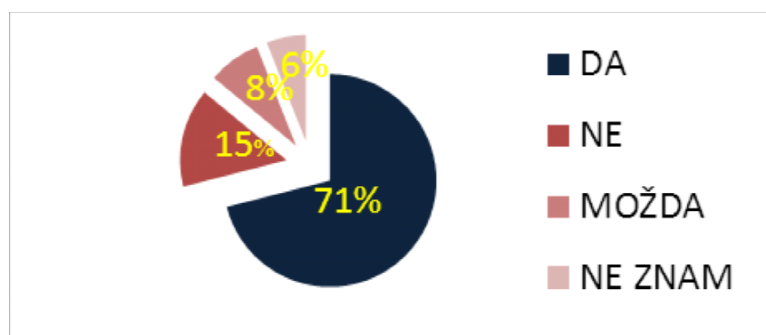
1) Smatrate li da je BiH podijeljena po etničkoj osnovi?

Iz ankete je vidljivo da je BiH podijeljena prema etničkoj osnovi, i prema tome svaka politička stranka kreira zasebna javna mnijenja koja prave još veći razdor među bosanskohercegovačkim stanovništvom. 87% građana bez obzira na etničku pripadnost smatra da je BiH ne samo teritorijalno podijeljena nego se i društvo u cijelosti podijelilo i kao takvo teško funkcionira, gotovo nikako. Građani su itekako svjesni vjerskih podjela i njihovog utjecaj na svakidašnji način i uvjete življenja na svim društvenim područjima.

2) Da li su aktualni političari krivci podijeljenog društva u BiH?

Graf 3. Stav ispitanika o etničkoj podjeli BiH

Graf 4. Krivica političara za podjeljenost društva

Uzorak koji je podvrgnut anketiranju smatra da su aktualni političari izuzetni krivci podijeljenog javnog mnijenja, ali nema niti dvojbi da su u povijesti političari „krojili“ i oblikovali javno mnijenje sebi u korist, a nikako za građane. Ispitanici su kao razlog ovakvog mišljenja naveli nemarnost političkih elita za građane, loše postupanje na vlasti, veliki nerad izabраниh političara, nemogućnost provedbe izbornog zakona, kao i niz loših političkih poteza na političkoj „sceni“ bez uvažavanja javnosti i javnog mnijenja. Sa punom sviješću i točno precizirano, političke elite imaju predodređen cilj koji nije nikako usklađen s ciljem građana. Očitovanje javnog mnijenja nije vidljivo niti na jednom polju političkog, a ni na društvenom polju, te su stoga nužne reforme kako bi se u politički i ini život uključili građani i na taj način sudjelovali u kreiranju političkog života kroz adekvatnu primjenu javnog mnijenja.

ZAKLJUČAK

Da bi Bosna i Hercegovina bila prepoznatljiva kao građansko društvo, uz uvažavanje javnih mnijenja, potrebno je ponajprije osvještenje na političkoj sceni uz uvažavanje svih prava građana koja proizlaze iz zakonskih odredbi. Nema dvojbi da je bosanskohercegovačko društvo stotinu i pedeset godina opterećeno često i

vrlo burnim promjenama društvenog odnosa. Cilj istraživanja je, između ostalog, prepoznati i kritički analizirati spomenute činjenice s namjerom potpunijeg sagledavanja ukupne problematike u kontekstu socijalno-političke, povijesne i kulturološke uvjetovanosti na javna mnijenja. Ako se osvrnemo na činjenicu što je uvjetovalo vrlo naglašeno etniciziranje društvenog odnosa, tada razloge prvenstveno tražimo u nekontroliranoj i stihijskoj pluralizaciji društva, što je ponudilo mogućnost izbora, pa su se tako etnije odredile za nacionalnu a manje za državnu homogenizaciju. Očigledno je da novonastali društveni odnosi nisu izraz volje i želje bosanskohercegovačkih građana, ili su pak rezultat političkih manipulacija, što je vrlo vjerojatno. Dakle, građani su dali svoje povjerenje određenoj političkoj opciji, s tim u svezi nisu uvažavana javna mnijenja nego je riječ o manipulativnim javnim mnijenjima u kojima se ne može prepoznati građanin u svoj punoći značenja tog pojma, nego prvenstveno pripadnik etniciteta. Najvažniju ulogu u ovakvim složenim bosanskohercegovačkim uvjetima bi trebali imati kako mediji tako i obrazovanje na svim društvenim nivoima. Tada bi bilo moguće definirati određene društvene ciljeve kao zajednički interes najvećeg dijela bosanskohercegovačke javnosti, vodeći pri tome jasnu brigu o zaštiti održavanja nacionalnog identiteta. Sigurno je da bi u takvim okolnostima imali postojanje više različitih javnih mnijenja, ali bi ona bila konstituirana na osnovama građanskog, a ne etničkoga.

LITERATURA

- [1] Albig, W. (1956). *Modern Public Opinion*. McGraw Hill: New York.
- [2] Ćimić, E. (1971). *Socijalističko društvo i religija*. Svjetlost: Sarajevo.
- [3] Ecston, H. (1996). *Division and Cohesion in Democracy: A Study of Norway*. Princeton University Press: Princeton.
- [4] Grbešić, I. (2012). *Javnost i javna mnijenja u Bosni i Hercegovini*. Magistarski rad, Sveučilište u Mostaru.
- [5] Habermans, J. (1964). *Javno mnijenje*. Kultura: Beograd.
- [6] Hadžijahić, M. (1974). *Od tradicije do identiteta-Geneza nacionalnog pitanja bosanskih Muslimana*. Svjetlost: Sarajevo.
- [7] Hegel, G. W. (1964). *Osnovne crte filozofije prava*. Veselin Maslaša: Sarajevo.
- [8] Ibrahimagić, O. (2003). *Bosanska državnost i nacionalnost*. VKBI: Sarajevo.
- [9] Kasapović, M. (2005). *Bosna i Hercegovina-podijeljeno društvo i nestabilna država*. Politička kultura: Zagreb.
- [10] Klemenčić, M. (1994). *Teritorial proposals for the settlement of war in Bosnia-Herzegovina*. University of Durhman: Durhman.
- [11] Posavac-Lamza, V. (1995). *Javno mnijenje*. Alineja: Zagreb.
- [12] Porfirogenet, K. (1994). *O upravljanju carstvom*. Impresa: Zagreb.

- [13] Schermerhorn, R. A. (1970). *Comparative Ethnic Relations: A Framework for Theory and Research*. Random Haus: New York.
- [14] Tarde, G. (1901). *L'Opinion et la Foule*. PUF: Paris.
- [15] Žepić, B. (2005). *Pat u Bosni i Hercegovini*. Matica hrvatska: Mostar.

PUBLIC OPINION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

ABSTRACT

With the introduction of multiparty social system and the institution of democratic elections, public opinion of different social questions and events becomes an increasingly popular research subject. Interest in different types of public opinion in Bosnia and Herzegovina dates from the early history, with different social and professional scope, and the intention is to establish political preferences on ethnical basis. In order to find historical facts of the origin of ethnicized public opinion in Bosnia and Herzegovina, the oral research methods, as well as the overview of the scientific literature will be used. Political and social sensibility of the public opinion research represents one of the main reasons for which the strict requirements are set before this kind of empirical research, regarding the validity and accuracy of the research results.

In times of globalization and modern communication, the interaction among people made significant impact on rational interests in understanding human opinions, beliefs and attitudes. The research results confirmed the fact that there are three public opinions in Bosnia and Herzegovina on ethnical basis. Hereby it is necessary to take into account the historical facts which conditioned the origin of ethnicized public opinions and which still exist on the territory of internationally recognized Bosnia and Herzegovina. Reality of Bosnia and Herzegovina is that there is more public opinion headed by individuals and political parties in which it can be difficult to reach important decisions for the benefit of the entire community.

Key words: Bosnia and Herzegovina, public opinion, ethnicism, globalization and political parties.

